

Список використаних джерел

1. Виробництво продукції тваринництва в Україні у 2015 році – 2015. Стат. бюл. / Державна служба статистики України; за ред. О.М. Прокопенко. – К.: Держстат України, 2016. – 44 с.
2. *Ільчук М.М.* Прогноз попиту та пропозиції молокопродуктів: продовольче споживання, експорт та обсяги виробництва / М.М. Ільчук // *Аграрна наука і освіта*. – 2010. – № 3. – Т.4. – С. 106—111.
3. *Керсанюк Ю.* Молочний сектор: реалії та перспективи / Ю. Керсанюк // *Агробізнес сьогодні*. – 2015. – № 6 (301) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichni-gektar/2805-molochnyi-sektor-realii-i-perspektyvy.html>.
4. Кризис: стратегія виживання / Асоціація виробителів молока // *MilkUA.info* : Інформаційно-аналитический портал о молоке и молочном скотоводстве [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://milkua.info/ru/hottopic/36/>.
5. *Котик Т.* Продуктивність корів за останні п'ять років зросла на 35% / Т. Котик // Український клуб аграрного бізнесу. – 2014.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/produktivnist_koriv_za_ostanni_pyat_rokiv_zroslo_na_35/?category=29778.
6. Офіційний веб-сайт Асоціації виробителів молока [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avm-ua.org/>.
7. Офіційний веб-сайт Держстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> веб-сайт: www.ukrstat.gov.ua.
8. Прогноз: світове виробництво молока [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroportal.ua/ua/news/mir/prognoz-mirovogo-proizvodstvo-moloka-neskolko-vyrastet/>.
9. Прогноз розвитку тваринництва у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.avm-ua.org/uk/post/prognoz-rozvitku-tvarinnictva-u-2017-roci?milkua=1>.
10. *Сатир Л.М.* Стратегія виживання і стабілізації молочного виробництва сільськогосподарських підприємств в умовах кризи / А.М. Сатир [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/Pav_2015_27_14.
11. *Семененко О.Г.* Рівень виробництва молока в Україні / О.Г. Семененко // *Економічний вісн. ун-ту: зб. наук. праць учених та аспірантів*. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 26/2. – С.199-205.
12. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк, М.Й. Малік [та ін.]; НААН, ННЦ «Ін-т аграр. економіки; за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – [2-ге вид., перероб. і доп.] – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 218 с.
13. *Тивончук Я.О.* Сучасні тенденції конкурентоспроможного розвитку ринку молока і молокопродуктів у Франції / Я.О. Тивончук // *Економіка АПК*. – 2011. – №1. – С.168-175.
14. *Financial aspects of agricultural policy in EU* / Hangué, 2015. – 45 p.
15. *Volovyk I.* Features of strategic planning in cooperatives / I. Volovyk, M. Lafleur // *Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матер. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет конф.*, 29-30.10.2015: В 2 т. – Т. 2. – Дніпропетровськ: Типографія «Стандарт».

Стаття надійшла до редакції 09.03.2017 р.

Фахове рецензування: 14.03.2017 р.

*

УДК 338.43:316.422

*В.Г. ГРАНОВСЬКА, кандидат економічних наук,
доцент, докторант
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»*

Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку аграрних підприємств характеризується стійкою тенденцією до нарощування виробничих потужностей, диверсифікацією виробництва, пошуку новітніх форм і мето-

дів господарювання та виробничих альтернатив. Органічне виробництво є одним із найперспективніших альтернативних методів господарювання, що спрямований на економічне зростання. До того ж він є стійкою моделлю аграрного сектору. Продукція підприємств органічного сектору має потен-

© В.Г. Грановська, 2017

ційні та реальні можливості для задоволення зростаючої суспільної потреби на екологічно безпечний продукт. Також попит на органічну продукцію аграрного сектору в деяких країнах світу суттєво перевищує пропозицію, що є вигідним і перспективним для аграрних підприємств країни. Таким чином, доцільним є дослідження органічного виробництва в Україні та світі з метою оцінки перспектив розвитку органічного ринку й аналізу його тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) «органічне сільське господарство – виробнича система, яка підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Залежить від екологічних процесів, біологічного різноманіття та природних циклів, характерних для місцевих умов, уникаючи використання невідновлюваних ресурсів. Органічне сільське господарство об'єднує традиції, нововведення й науку, щоб поліпшити стан навколишнього середовища і розвивати справедливі взаємини та гідний рівень життя» [23]. Існують різні наукові підходи до питань стимулювання розвитку органічного виробництва, характеристики його складових і факторів впливу, дослідження інституційно-правових, фінансово-економічних та соціально-психологічних умов функціонування у національному середовищі й перспектив інтегрування у систему світових економічних відносин. О. Скидан [19, 20] досліджує аграрні інституційні перетворення в історичному контексті, виявляючи сутність і проблематику аграрних реформ із погляду еволюційного підходу. Він наголошує на необхідності проведення реформ та стимулювання розвитку підприємств органічного сектору, ґрунтуючись на комплексних перетвореннях: наявності чітко визначеної стратегії розвитку, наявності інформаційної та юридичної підтримки, розвитку і підтримки нової модифікації ціннісних орієнтацій на селі.

Ю. Кирилов розглядає необхідність інфраструктурних макрорівневих зрушень, що забезпечать активізацію розвитку сільських територій та створять відповідні умови діяльності аграрних підприємств органічного сектору на паритетній основі в конкурент-

них умовах [11]. Також він розглядає органічне виробництво як одну з альтернативних конкурентних форм, що може забезпечувати конкурентні переваги національних агровиробників у конкурентних умовах, продовольчу безпеку країни і зміцнювати її експортний потенціал, розширюючи ринки збуту, зокрема в країні Північної Африки [10].

Н. Берлач, досліджуючи органічне сільське господарство, наголошує на необхідності сертифікації як головній умові ведення аграрного виробництва, що використовує енерго- й ресурсоощадливі технології, ґрунтується на мінімальному використанні механічного обробітку ґрунту та синтетичних речовин [5]. Також вона визначає органічне сільське господарство одним із пріоритетних стратегічних напрямів розвитку українського села [4], що забезпечить динамічне зростання частки органічної продукції в загальному обсязі валової продукції сільськогосподарства.

Є. Бойко [6] і В. Артиш [2] вважають органічний сектор однією із найдинамічніших галузей сільськогосподарства в країнах ЄС. О. де Шуттер ідентифікує дефініцію органічне сільське господарство в бік екологічного, наголошуючи на його економічній доцільності в довгостроковій перспективі та на ряді порівняльних переваг поряд із традиційними й інтенсивними методами господарювання, зосереджуючи увагу на його незалежності від коливань ціни на нафту на світовому ринку [22]. Ш. Тук розглядає органічний сектор із погляду альтернативних форм господарювання на селі [14]. Він наголошує на тому, що органічне сільське господарство має довгострокові вигоди для біорізноманіття та допомагає економити продуктивні витрати. Проте на нинішній час достатньою мірою не проаналізовано перспективи розвитку національного ринку органічної продукції не визначено критерії адаптації до зовнішнього ринкового середовища, не оцінено можливості інтегрування у світову економічну систему й не розроблено механізми його конкурентоспроможного розвитку. Науково обґрунтованим є проведення дослідження щодо перспектив розвитку органічного ринку в Україні та світі.

Доцільність і економічна ефективність розвитку органічного виробництва в аграрному секторі економіки України запровадженням механізму нині є очевидною.

Мета статті – дослідити сучасні тенденції та визначити перспективи розвитку органічного ринку в Україні.

Виклад основних результатів дослідження. Розвиток органічного сільського господарства є актуальним і водночас суперечливим питанням функціонування підприємств аграрного сектору в конкурентних умовах. Органічне агровиробництво як цілісна система господарювання та виробництва поєднує в собі найкращі практики з огляду на збереження довкілля, рівень біологічного розмаїття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів належного утримання тварин і методів виробництва, які відповідають певним вимогам до продуктів, виготовлених із використанням речо-

вин та процесів природного походження [17].

В Україні дотепер точаться дискусії серед науковців і практиків стосовно економічної доцільності й організаційних можливостей запровадження органічного виробництва агроформуваннями. Особливої актуальності це питання набуває в умовах дисбалансу зовнішнього середовища функціонування, посилення конкуренції та активізації впливу проявів глобального середовища. Безпосередньо впливають наявний рівень і структура вимог до якості споживання продукції, перспективи інтеграції до європейського ринку, що вимагає інтенсифікації дій саме в напрямі виробництва екологічно безпечної органічної продукції. Багаторічна практика інших країн демонструє екологічні, екологічні та соціальні переваги органічного виробництва (рис. 1).

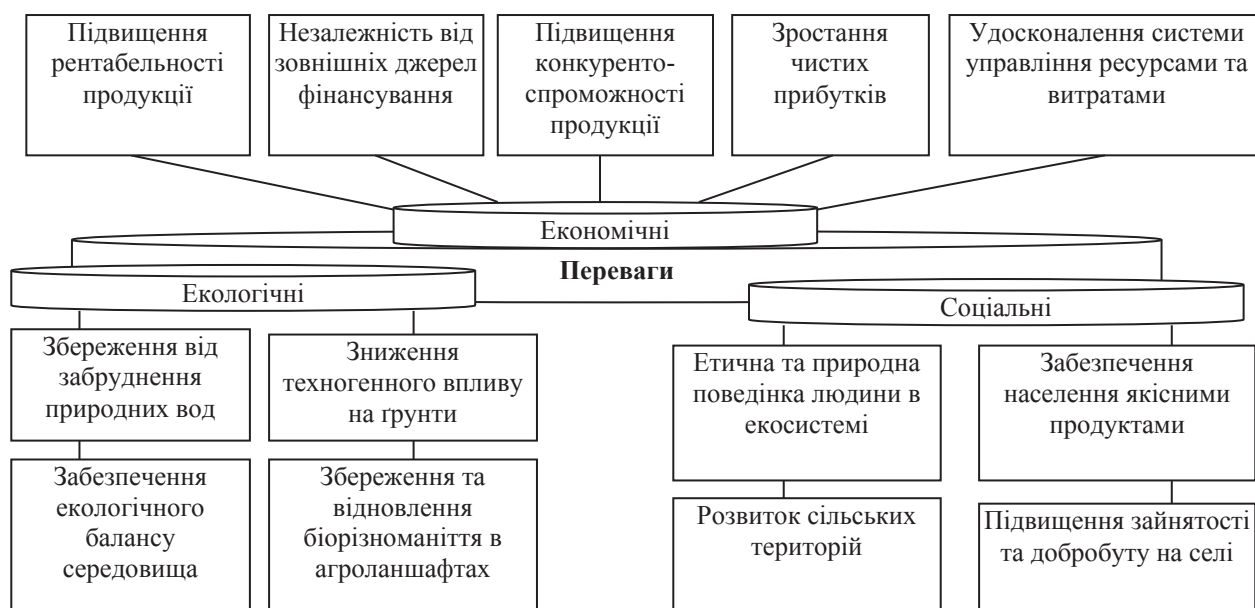

Рис. 1. Ключові переваги органічного виробництва у світі

Джерело: [18].

Таким чином, органічне сільське господарство є центральним у цій новій парадигмі, яка охоплює економічні, соціальні й екологічні цінності. Головним мотивуванням продовження застосування аграрними підприємствами в Україні традиційних технологій є: складність дотримання всіх технологічних вимог, передбачених для органічного сільського господарства; неможливість одержання достатніх для забезпечення продовольчої безпеки обсягів сільськогосподарсь-

кої сировини; відсутність попиту на органічну продукцію в Україні внаслідок низького рівня платоспроможності споживачів тощо. За даними досліджень Ради ООН з торгівлі та розвитку органічне сільське господарство має всі шанси перевершити показники конвенційної й традиційної систем агровиробництва з погляду диверсифікації та економічної ефективності.

Екопідприємства, що займаються вирощуванням органічної продукції у 57 країнах

світу, застосовуючи природні методи поліпшення ґрунтів і захисту від шкідників, мають середню врожайність на 80 % вищу порівняно з інтенсивними й традиційними методами виробництва [22]. За даними ІФОАМ, починаючи з 1999 року чисельність виробників органічної продукції зростає у 10 разів – до 2,3 мільйона. Понад 75% усіх виробників зосереджена у країнах Азії та Африки, Латинській Америці. А країнами, де налічується найбільша їхня чисельність, є Індія, Уганда й Мексика [23].

Сучасний розвиток сільського господарства у країнах Європейського Союзу та США характеризується стійким зростанням площ, що використовуються під органічне вироб-

ництво аграрної продукції. За останні десять років у 3,2 рази збільшилася площа сертифікованих земель. Це є підґрунтям для експертної оцінки очікування щорічного приросту понад 25 %, динамічного зростання світового органічного ринку, посилення на ньому конкуренції. Проте у розвинутих країнах існує дефіцит на органічну продукцію. Це пов'язано з методами державної політики сприяння розвитку органічного виробництва, із випередженням обсягу попиту над пропозицією на європейських ринках [3]. Під органічним виробництвом у світі зайнято 43,7 млн га земель (триразове зростання з 1999 року), або близько 1% від загальних площ фермерських земель світу (табл. 1).

1. Динаміка та структура площі органічних сільськогосподарських угідь у країнах Європейського Союзу

Країна	2010 р.		2015 р.		2015 р. до 2010 р., %
	га	%	га	%	
Бельгія	49005	3,6	68818	5,1	140,4
Болгарія	25648	0,5	118552	2,4	у 4,6 рази
Чехія	435610	12,4	478033	13,7	109,7
Данія	162903	6,1	166783	6,3	102,4
Німеччина	990702	5,9	1060291	6,3	107,0
Естонія	121561	12,8	155806	15,7	128,2
Ірландія	47846	1,0	73037	1,6	152,6
Греція	309823	6,5	407069	8,4	131,4
Іспанія	1615047	6,8	1968570	8,2	121,9
Франція	845442	3,9	1361512	4,7	161,0
Хорватія	15913	1,2	75883	4,9	4,8 рази
Італія	1113742	8,6	1492579	11,8	134,0
Кіпр	3184	2,8	4699	3,7	147,6
Латвія	166320	9,2	231608	12,3	139,3
Литва	143644	5,2	213216	7,1	148,7
Люксембург	3614	2,8	4216	3,2	116,7
Угорщина	127605	2,4	129735	2,4	101,7
Мальта	24	0,2	30	0,3	125,0
Нідерланди	46233	2,5	44402	2,4	96,0
Австрія	538210	17,0	552141	20,3	102,6
Польща	521970	3,6	580731	4,0	111,3
Португалія	210981	5,8	241375	6,5	114,4
Румунія	182706	1,3	245924	1,8	134,6
Словенія	30689	6,4	42183	8,8	137,5
Словаччина	174471	9,1	181882	9,5	104,2
Фінляндія	169168	7,4	225235	9,9	133,1
Швеція	438693	14,3	518983	17,1	118,3
Великобританія	699638	4,1	495929	2,9	70,9

Джерело: [9].

Найбільші площі зосереджені в Океанії – 17,3 млн га. У Європейському Союзі площа угідь, зайнятих під органічним виробництвом, становить 11,1 млн га, що на 21% більше порівняно з 2010 роком [23]. У світі спо-

стерігається динамічний розвиток органічного сільського господарства. Частка угідь, зайнятих під органічним виробництвом, у ЄС становить 6,2% від всіх оброблюваних сільськогосподарських земель. При цьому в

країнах-членах ЄС цей показник дуже різниться. Найвища питома вага угідь під органічним виробництвом в Австрії – 20,3%, найнижча – на Мальті (0,3%).

Зменшення площі сільськогосподарських угідь, зайнятих під вирощування органічної продукції, пов'язано з державною політикою субсидіювання та преференцій. Так, Нідерланди відійшли від політики активного прямого стимулювання органічного виробництва, що зумовлено невеликими розмірами й вразливістю органічного ринку. Тільки стимулювання органічного виробництва з боку держави призводить до перевищення пропозиції над попитом та падіння цін і доходу. Отже, країна змінила вектор у бік розвитку попиту. Також уряд Нідерландів, фермери, переробники, трейдери, роздрібні торговці, банки та неурядові організації вирішили досягти домовленості, щоб збільшити не лише місцевий ринок, а також експортувати й імпортувати органічні продукти.

За даними Федерації органічного руху в Україні [15], частка сертифікованих органічних площ серед загального обсягу сільсько-

господарських угідь аграрних підприємств становить близько 1%. Розмір органічних підприємств варіює від кількох десятків гектарів, як у більшості європейських країн, до кількох тисяч гектарів. Наразі середній розмір сертифікованого органічного господарства становить понад 2000 га, що ставить Україну порівняно з іншими країнами світу на одне із перших місць [13]. Зростання кількості дрібних і середніх господарств-виробників органічної продукції розширює пропозицію на внутрішньому ринку, конкуруючи й пропонуючи споживачам корисну органічну продукцію. За даними річних офіційних звітів та оглядів IFOAM [23], в Україні у 2002 році було зареєстровано 31 господарство, що мало статус “органічного”, в 2015 році нараховувалося вже 210 сертифікованих органічних господарств, а загальна площа сертифікованих органічних сільськогосподарських земель дорівнювала 410 550 га. За даними на кінець 2016 року їхня кількість зросла на 13,8 % – до 239 підприємств (табл. 2).

2. Динаміка площі органічних сільськогосподарських угідь та кількість органічних підприємств в Україні

Показник	Рік														2015 р., у % до		
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2002 р.	2010 р.	2014 р.
Площа, га	164449	239542	240000	241980	242034	249872	269984	270193	270226	270320	272850	393400	400764	410550	2,5 рази	1,5 рази	102,44
Кількість підприємств	31	69	70	72	80	92	118	121	142	155	164	175	182	210	677,42	147,89	115,38

Джерело: [15].

Аналіз розвитку й функціонування органічного ринку по регіонах доводить, що близько 24 % екопідприємств сконцентровані у південному регіоні (рис. 2).

Перше місце посідає Одеська область – 28 од. (11,72 %), на другому місці – Херсонська – 17 підприємств (7,11 %), на третьому – Запорізька – 7 од. (2,92 %). У Миколаївсь-

кій області функціонує тільки 5 суб'єктів органічного сектору. Лідером органічного виробництва в Україні є підприємства Київської області – їхня ринкова частка 15,06 %; 11,72 % – Одеської, 7,53 – Харківської, 7,11 – Херсонської та 5,86 % ринку належить органічним аграрним формуванням Житомирської області [1].

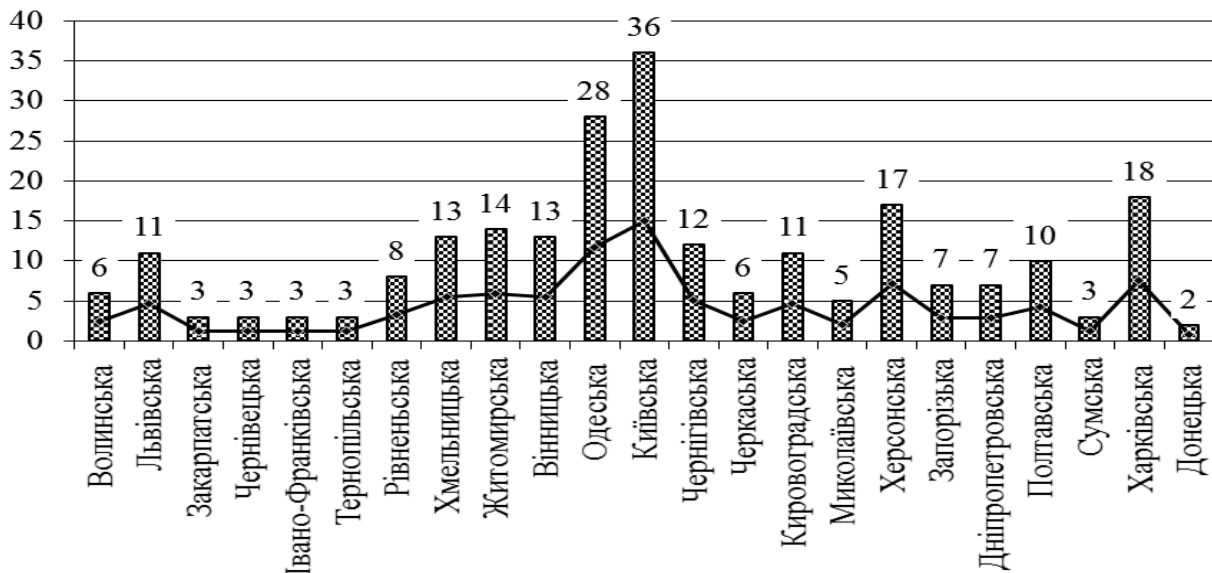

Рис. 2. Структура та розподіл органічних підприємств в Україні у 2015 р.

Джерело: [15].

Ринок органічних продуктів неухильно зростає. Найвищим є попит на органіку в Північній Америці й Європі, найперспективнішим - ринок країн, що розвиваються. Загальна кількість площ під органічним виробництвом у світі – 32,4 млн га. Світовий ринок органіки оцінюється приблизно в 2009 році – 46,1 млрд дол., а в 2013-му відбулося зростання ринку до 65 млрд дол. [18, 17.]. Споживчий попит на органічну продукцію нині зосереджений, головним чином, в економічно розвинутих країнах, оскільки така продукція, як правило, є дорожчою, ніж звичайна, зважаючи на вищу собівартість її виробництва та переробки, а також необхідність урахування у витратах виробництва таких параметрів, як охорона навколишнього середовища, поліпшення умов утримання тварин і життя заходів щодо розвитку сільських територій.

За оцінками IFOAM [23], поточний обсяг світового споживчого ринку органічної продукції становить 60 млрд євро, що у п'ять разів більше порівняно з 1999 роком. Найбільшим ринком збуту органічної продукції є США, де реалізується такої продукції майже на 26 млрд євро (43% від світової ємності ринку). Друге місце посідає ЄС із обсягом реалізації 24 млрд євро на рік (40%), третє – Китай (3,7 млрд євро, або 6%). За оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) у перспек-

тиві попит на органічну продукцію у світі зростатиме з розвитком економіки країн, підвищенням рівня освіти й доходів населення. За оцінками експертів, всесвітнє виробництво органічної продукції останніми роками демонструє стабільний ріст. Обсяг реалізації органічної продукції в 2012 році сягав 60 млрд дол. США/рік (у 2014 році за попередніми даними – 97 млрд дол. США/рік). Споживання органічних продуктів із розрахунку на душу населення, наприклад, у Швейцарії в 2011 році становило 153 євро [13]. У 2015 році, за розрахунками, у середньому кожен мешканець планети витрачав на органічну продукцію близько 8 євро на рік. При цьому найбільше на органічну продукцію витрачають жителі Швейцарії – 221 євро на рік, Люксембургу – 164, Данії – 162 євро. Молоко, молочні продукти, м'ясо овочі та крупи, овочі й фрукти, соки та борошно мають найвищий попит на ринку органічної продукції, маркетинг якої відбувається в основному через мережу супермаркетів, спеціалізовані магазини, а також через Інтернет. У 2006 році глобальний ринок органічних продуктів був оцінений у 40 млрд дол., у 2013-му відбулося зростання ринку до 65 млрд дол. [17]. За 2000-2011 роки обсяги глобального ринку органічної сільськогосподарської продукції зросли на 44,9 млрд дол., або у 3,5 раза [8]. При цьому з 96% доходів від реалізації органіч-

ної продукції одержано: у Північній Америці – 50% та Європі – 46%. На США припадає 44% роздрібного обороту органічної продукції, на країни ЄС – 41% (у т.ч. на Німеччину – 14%, Францію – 8, Сполучене Королівство – 4, Італію – 3%), Канаду – 4, Швейцарію – 3, Японію – 2% [17]. На всі інші країни світу припадає лише 4% світових роздрібних продажів органічної продукції.

В Україні внутрішнє споживання органічної продукції відіграє поки що другорядну роль, про що показують актуальні дослідження Федерації органічного руху України. Наразі споживання знаходиться на рівні лише 0,30 євро/душу населення. Однак спостерігається тенденція до зростання, споживання органічної продукції збільшується, особливо у великих містах. Експорт органічної продукції нині переважно здійснюється через сертифіковані зовнішньоторговельні компанії, які володіють достатнім практич-

ним досвідом, знаннями про спеціалізовані ринки органічної продукції й регулярно спостерігають за новітніми тенденціями розвитку в цій галузі [13].

Дослідження Федерації органічного руху України показують, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватися з початку 2000-х років, склавши: у 2006 році – 400 тис. євро, у 2007 – 500, у 2008 – 600 тис. євро, у 2009 – 1,2 млн євро, у 2010 – 2,4, у 2011 – 5,1, у 2012 – 7,9, у 2013 – 12,2, у 2014 – 14,5, у 2015 році – 17 млн євро [15]. За оцінками Федерації органічного руху України, внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні за останнє десятиліття зріс більше, ніж у 40 разів. Ринок органіки в Україні у 2016 р. був оцінений в €20 млн (+17,6 % відносно 2015 р. – 17 млн євро (0,4 євро на одного жителя України)), для порівняння: у Німеччині це €8 млрд (рис. 3).

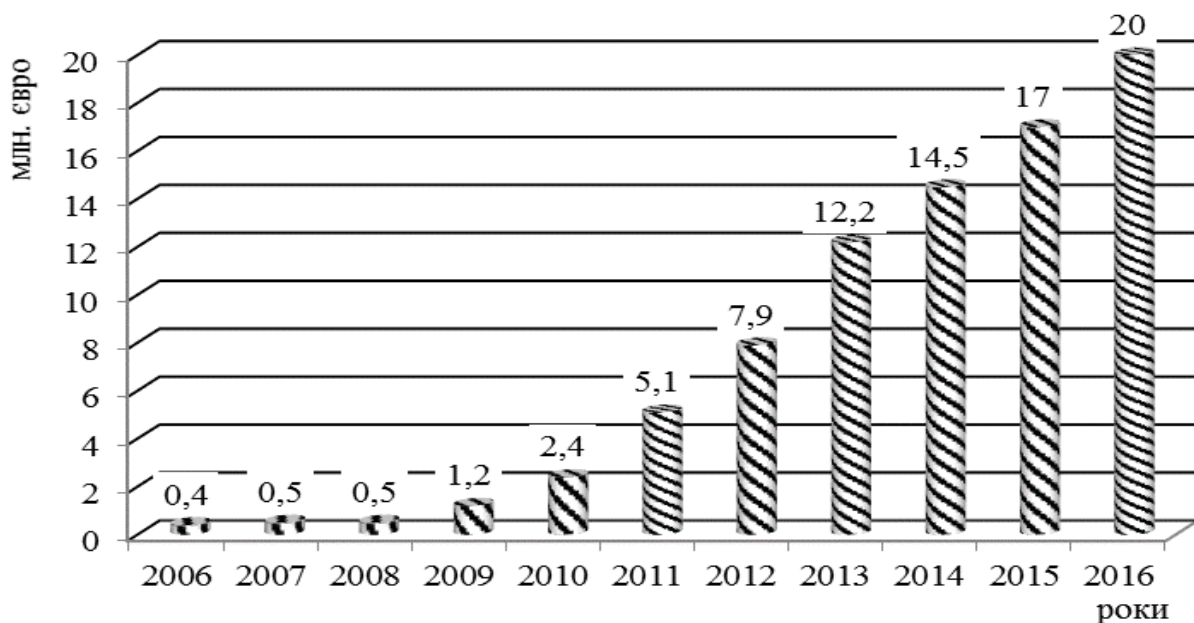

Рис. 3. Ємність ринку органічних продуктів в Україні

Джерело: [9].

Аналізуючи тенденції розвитку підприємств органічного сектору та перспективи просування їх продукції на зовнішній ринок і зміцнення ринкової позиції на ринку органічної продукції, слід наголосити на необхідності розробки й запровадження механізму стимулювання органічного виробництва аграрними підприємствами (рис. 4), що враховуватиме світові тенденції розвитку даного напрямку господарювання.

Споживання органічної продукції в Україні тільки починає розвиватися, велика її частина продукції експортується. Зокрема, кожна четверта тонна органічної пшениці в Європі – з України. Зростання попиту на світовому ринку спостерігається на заморожені ягоди та плодіву продукцію (яблука). Такий сегмент, як свіжі овочі, зелень, фрукти, молочні продукти, знаходить свого споживача на внутрішньому ринку.

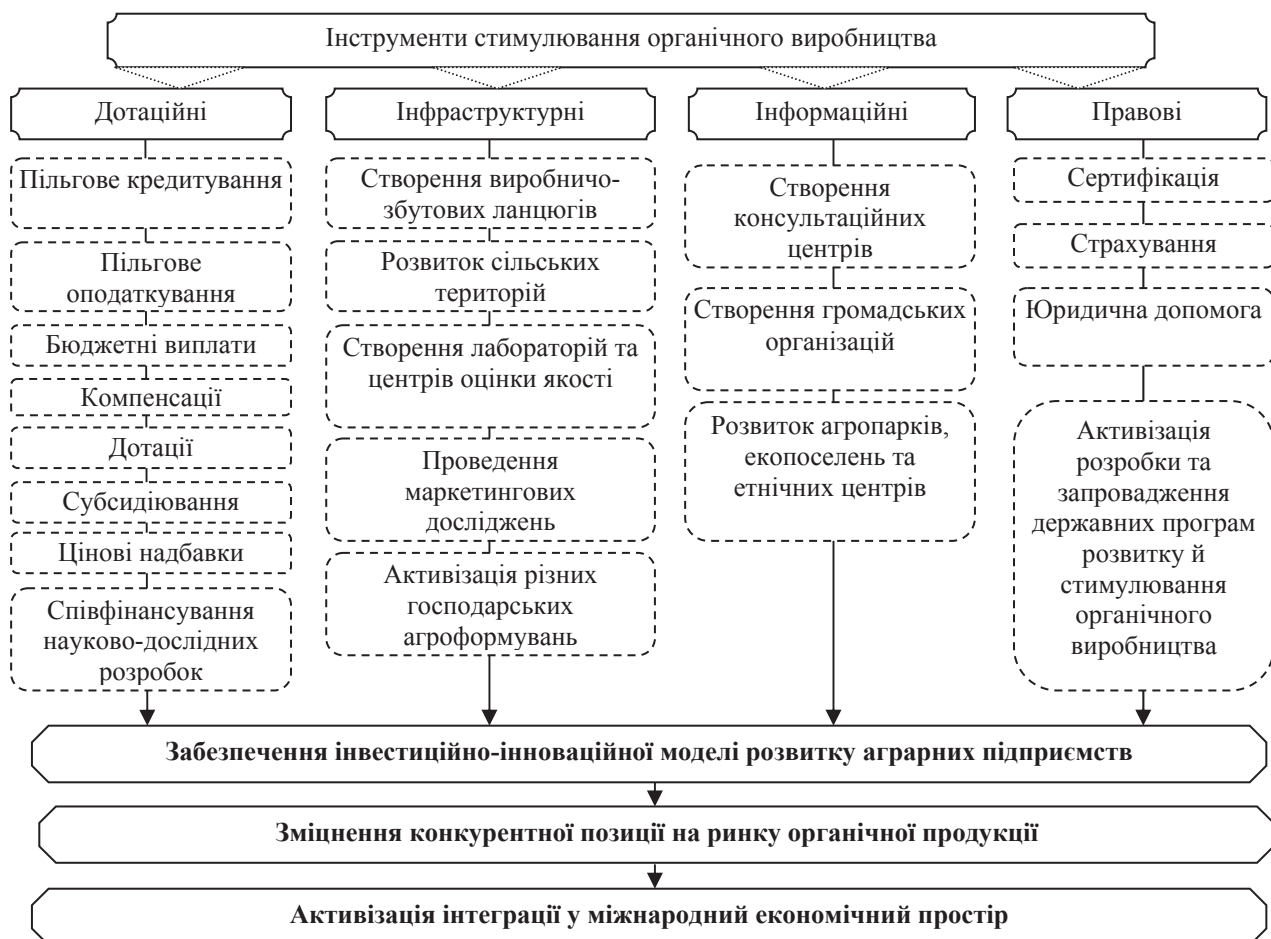

Рис. 4. Механізм стимулювання органічного виробництва аграрними підприємствами

Джерело: [20].

Крім макrorівневих змін реалізація даного механізму дає змогу забезпечити розвиток державно-приватного партнерства в сфері органічного сільського господарства, підготовку кадрів вищої кваліфікації, вдосконалення економічних відносин і внесення змін до фіскального регулювання органічного сільського господарства. Також даний механізм уможлиблює активізувати залучення молоді на сільські території, людського капіталу, інвестиційних ресурсів в економіку конкретних підприємств; сформувані передумови інвестиційно-інноваційних заходів соціально-економічного й екологічного розвитку, поліпшення інвестиційного клімату, забезпечення активізації процесів агробізнесу тощо. Доцільним є побудова системи субсидій, що спрямовані на розвиток сільських територій, підтримку виробників (у формі прямих виплат).

Слід зазначити, що експортними конкурентними перевагами національної аграрної

продукції є менші витрати на виробництво та логістичне супроводження. На міжнародній конференції GMO-Free Europe, що відбулася в травні 2015 року в Німеччині, чітко визначена споживча ніша та ринковий сегмент органічного ринку. На нинішній час Європа не готова імпортувати ГМ-продукцію з України, оскільки понад 61% європейців вважають їх небезпечними. Основними світовими постачальниками GMO продукції є США, Бразилія й Аргентина, вони формують так звану соєву трійку та понад 75% пропозиції на ринку [1]. Українські аграрні підприємства мають реальні конкурентні переваги на ринку органічної й екологічно чистої продукції Європи. Також перспективним із погляду розширення ринків збуту є ринок Китаю, який формує платоспроможний попит на чисту, екологічно безпечну та органічну продукцію. Структура експорту органічної продукції наведена на рисунку 5.

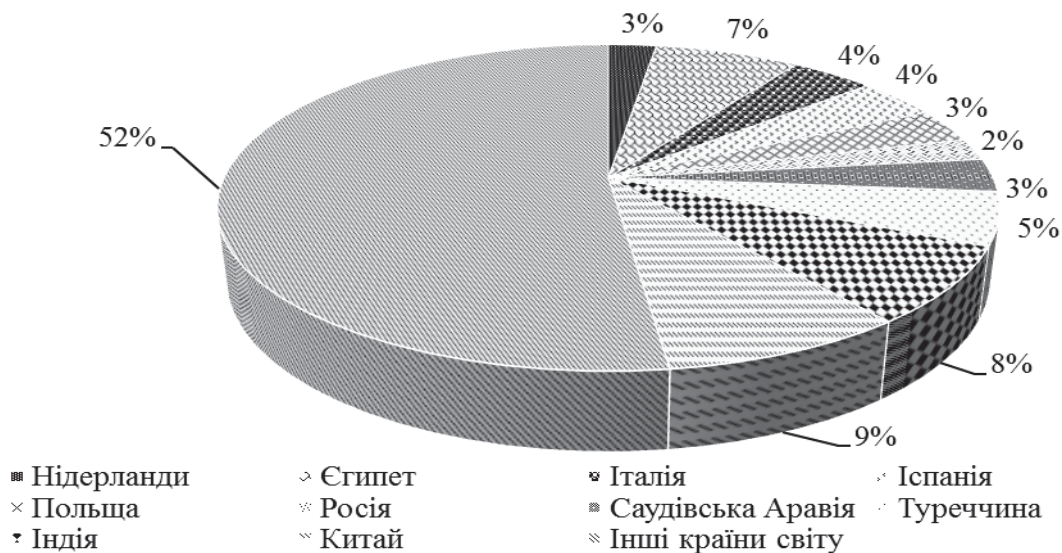

Рис. 5. Структура експорту органічної продукції аграрних підприємств України країнами світу

Джерело: [9].

Існуючий дисбаланс між попитом і пропозицією на ринках ЄС, динамічність розвитку національного органічного виробництва сприяють активізації просування української аграрної продукції на світовий ринок. Так, у 2016 році експорт органічної продукції з України до країн світу зріс у 2,5 раза проти 2015 року. Обсяг експорту в 2015 році становив 67 тис. т органіки на суму 21 млн євро, а в 2016-му – 165 тис. т на суму понад 40 млн євро. Розвиток органічного сектору є перспективним та економічно доцільним. Основними аргументами «за» вважаємо високі витрати на вирощування генотипованої сільськогосподарської продукції.

Висновки. Екологічна органічна продукція, безперечно, має стійкий платоспроможний попит на зовнішньому ринку, що зростає, конкурентні переваги у виробництві й при її збуті, формує конкурентний експортний потенціал країни в цілому. Тому даний напрям господарювання є перспективним і пріоритетним для підприємств аграрного сектору, також забезпечує їх конкурентоспроможний розвиток та зростання. Внутрішній ринок органічного виробництва є таким,

що розвивається, має міцні конкурентні переваги й перспективи інтегрування у світові торговельні відносини та зміцнення свого ринкового сегмента на світовому ринку. Органічні виробники одержують додаткові конкурентні переваги на ринку, що виражені у: збільшенні частки грошових заощаджень за рахунок економії на мінеральних добривах і засобах хімізації; додаткових доходах від продажу надлишкової продукції та вирощування товарних культур; зниженні вхідних бар'єрів для входження до внутрішніх і міжнародних експортних ринків сертифікованої органічної продукції та формуванні преміальної ціни на їх товар; можливості додаткового збільшення вартості органічних продуктів у результаті їх переробки. Також дана форма господарювання дає змогу активізувати залучення молоді на сільські території, людського капіталу, інвестиційних ресурсів в економіку конкретних підприємств; сформувати передумови інвестиційно-інноваційних заходів соціально-економічного й екологічного розвитку, поліпшення інвестиційного клімату, забезпечення активізації процесів агробізнесу тощо.

Список використаних джерел

1. Агробізнес України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://businessviews.com.ua/ru/economy/id/agrobiznes-ukrainy-video-1392>
2. Артиш В.І. Сучасний стан виробництва екологічно чистої продукції в країнах світу / В.І. Артиш // Економіка АПК. – 2005. – №3. – С. 50–53.

3. *Артіш В.І.* Удосконалення системи державного регулювання виробництва органічної продукції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_145/10avi.pdf.
4. *Берлач Н.А.* Правове забезпечення органічного сільського господарства в Україні / Н.А.Берлач // Держава і право. – 2010. – Вип. 48. – С. 225 – 230.
5. *Берлач Н.А.* Розвиток органічного напрямку у сільському господарстві України (адміністративно-правові основи): автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н.А. Берлач. – К., 2010. – 34 с.
6. *Бойко Є.О.* Розвиток підприємств органічного сектора агробізнесу в контексті викликів глобалізації: [моногр.] / Є.О. Бойко. – Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2012. – 172 с.
7. Динаміка та перспективи розвитку ринку органічної продукції в світі та в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analytika/dynamika-ta-perspektyvy-rozvytku-rynku-organichnoyi-produkciyi-v-sviti-ta-v-ukrayini>.
8. *Дудар Т. Г.* Розвиток органічного агровиробництва як основа забезпечення якості і безпечності сільськогосподарської продукції в Україні / Т.Г. Дудар, О.Т. Дудар // Наук. вісн. Мукачівського держ. ун-ту – 2014. – №1. – С. 11– 15.
9. Євростат. Сільське господарство, лісництво та рибальство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Agriculture>.
10. *Кирилов Ю. Є.* Концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації / Ю. Є. Кирилов – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 420 с.
11. *Кирилов Ю. Є.* Перспективи розвитку сільського господарства України в контексті посилення глобалізаційних процесів / Ю. Є. Кирилов // Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. – Спец. вип.: у 2 ч. Організаційно-правові форми агропромислових формувань: стан, перспективи та вплив на розвиток сільських територій. – К. : КНЕУ, 2011. – Ч.1. – С. 203 – 211.
12. *Маслак О. М.* Становлення ринку органічної продукції в Україні / О.М. Маслак // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту 2012. – № 11. – С. 58 – 62. Режим доступу: http://www.nbv.gov.ua/old_jrn/Chem_Biol/Vsna/ekon/2012_11/13.pdf.
13. *Милованов Є. В.* Органічне сільське господарство в Україні: законодавство та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://apd-ukraine.de/images/APD_AFPR_04_2015_ukr.pdf.
14. Органические фермы и биоразнообразие: как форма выживания [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rodovid.me/ecofarm/organicheskie-fermy-i-bioraznoobrazie-kak-forma-vyzhivaniya.html>.
15. Органік в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>.
16. Органічний напрямок господарювання – здоровий шлях для економічного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cci.dp.ua/tl_files/data/curier/Events/2016/september/konyashin_04-08-2016.pdf.
17. Проект № РБУ.01.01.00-78-791/11-00 «Час для бізнесу. Створення умов для розвитку підприємництва в сільських районах Волинської області України та Люблінського воєводства Польщі шляхом диверсифікації сільськогосподарського виробництва». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/Irkamelnyk/ss-43067917>.
18. *Руженкова О.* Органічне землеробство: минуле, сьогодні, перспективи / О. Руженкова // Аграрна справа. – 2009. – № 41. – С. 9.
19. *Скидан О. В.* Екологічна складова аграрної політики / О. В. Скидан // Агросвіт. – 2008. – № 21. – С. 8–12.
20. *Скидан О.В.* Формування регіональної політики розвитку органічного виробництва / О.В. Скидан // Зб. матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. [«Органічне виробництво та продовольча безпека»], (Житомир, 21-22 квіт. 2016 р.). – Житомир: «Евенок О.О.», 2016. – С.16–26.
21. Стратегія розвитку аграрного сектора «3+5» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/system/files/3%20плюс%205.pdf>.
22. Экологическое сельское хозяйство может удвоить количество продовольствия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rodovid.me/permaculture/agroecology.html>.
23. Act of Sweden on organic production control (SFS 2013:363) from 23 May 2013 // Web-site Eco-Lex:<http://www.ecolex.org>.
24. Consolidated annual report of IFOAM of organics international 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ifoam.bio/sites/default/files/annual_report_2015_0.pdf.
25. Germany Ecological Production Act Implementation Ordinance from 11 January 2010 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>.
26. Margot J.Pollans. Bundling Public and Private Goods: the Market for Sustainable Organics // New York UNIVERSITY LAW REVIEW Vol 85: 2010 – P. 622.
27. Slovenia Regulation on organic production and processing of agricultural products and foodstuffs from 13 July 2010 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>.
28. Web-site Organic Consumers Association: <http://www.organicconsumers.org>.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2017 р.

Фахове рецензування: 30.03.2017 р.

*